

MORGENBLADET

Utenriksanalyse: Generasjonsskifter

1979 var et vendepunkt. Står vi nå ved et nytt?

Av Av Stein Tønnesson

Afghanistan: I stormaktenes fokus, i dag som i 1979.
Foto: Scanpix

For 30 år siden nærmet vi oss også beslutningen om hvorvidt det skulle sendes tropper til Afghanistan for å forsvare en moderne samfunnsutvikling . Den 12. desember 1979 underskrev Leonid Bresjnev og alle de tilstedeværende medlemmene av politbyrået i Sovjetunionens kommunistiske parti protokollen

som åpnet for at Afghanistan ble invadert tolv dager senere. Kun én signatur manglet: Aleksei Kosygin holdt seg borte. Han var imot invasjonen, for han så at kampen i Afghanistan ville bli en krig mot folket.

Bresjnevs beslutning var skjebnesvanger. Ti års krig. Masseflukt. Boikott av Moskva-OL. Ny kald krig, der Kina sto sammen med USA, Japan og Vest-Europa mot Sovjetunionen. Omfattende våpenhjelp til islamistiske opprøre i Afghanistan via Pakistan. Det ble begynnelsen på så vel Sovjetunionens undergang som fenomenet al-Qaida.

1979 fremstår stadig klarere som et vendepunkt i internasjonal politikk. Et generasjonsskifte. Et nytt klima. USA og Kina normaliserte sitt forhold og Deng Xiao-ping, mannen som ikke brydde seg om kattens farge bare den tjente penger, besøkte Jimmy

Carter i Washington. Det røde Kina invaderte Sovjetunionens allierte, det røde Vietnam, som hadde invadert Kinas allierte, det røde Kampuchea. Sandinistene fullførte den siste av venstresidens mange frigjøringskriger da de inntok Managua, Nicaraguas hovedstad. Pakistan innførte sharia og hengte sin tidligere president, den sekulære Zulfikar Ali Bhutto. Iranerne jaget sjahen og tok entusiastisk imot ayatolla Khomeini, som vendte hjem fra det sekulære Paris for å skape en ny islamsk republikk. Margaret Thatcher vant valget i Storbritannia og gjøv løs på fagforeninger, byråkrati og akademia med markedsliberalistiske reformer. Vatikanets nye pave, Johannes Paul II, foretok sin første store triumfferd til hjemlandet Polen, der folkets katolisisme stilte regimets kommunister og opportunister i skammekroken. Egypts Anwar Sadat sviktet den arabiske nasjonalismen og inngikk separatfred med Israel. Islamister okkuperte Den store moské i Mekka og brente ned den amerikanske ambassaden i Islamabad. Og det reiste seg et islamistisk opprør mot de ugudelige, brutale og ineffektive kommunistlederne i Kabul, som hadde grepet makten i et kupp i april året før.

Moskva fikk panikk: «Ett er klart: Vi kan ikke miste Afghanistan!» Så invaderte de, selv om de visste at det ikke fantes noe levedyktig regime å forsvare.

Hva er mønsteret i de mange hendelser i 1979? Det samtiden så var at *détente* (avspenningspolitikk) tok slutt og at den kalde krigen kom tilbake. Den ble avsluttet for godt av Mikhail Gorbatsjov og Ronald Reagan noen år senere. Det vi kan se i dag, er hvordan 1979 også innvarslet mer varige endringer, som har preget verden helt til nå. 1979 er et vendepunkt på tre måter. For det første ved kommunismens kulminasjon. Aldri hadde det vært så mange kommunistiske land som det året. 1970-tallet var kommunismens og venstresosialismens store tiår. Deretter gikk det nedover. Når kommunistland gikk til krig mot hverandre, mistet kommunismen sin kraft som frigjøringsideologi. For det andre gjennom religionspolitikken oppkomst, ikke bare i den muslimske verden. Stadig mer politikk ble religiøst begrunnet verden over. For det tredje, og viktigst, ved markedsliberalismens gjennombrudd som følge av Dengs og Thatchers reformer. De la grunnen for privatisering, strukturreformer på alle kontinenter, en ny internasjonal arbeidsdeling som skapte enorm vekst i handel og investeringer på tvers av alle grenser, og som gjorde markedstenkning til verdens dominerende ideologi.

2009 kan være et nytt vendepunkt. Kommunismen er nesten glemt. Religiøs fanatisme er tilsynelatende i ferd med å miste grepet. Markedsliberalismen er i krise. Hva kommer isteden? Det jeg ser, er stadig sterkere rop på etikk, samfunnsmoral, verdier. Konfusiansk, liberal, moderat islamsk, sosialdemokratisk harmoni. Ett uttrykk for dette her hjemme er Christian Borchs bok *Sannhetens kår*, som ble lansert forrige uke. Dagsrevyens ankermann tar daglig Norge og

verden på pulsen. Han har sett seg grundig lei på den nykapitalismen som Thatcher pådyttet verden og som har fått sine mest ekstreme uttrykk i Blairs og Berlusconis prinsipløshet. Borch lengter tilbake til 1970-årenes arbeidsdeling mellom private og offentlige sfærer, til saklighet og fundamentale verdidebatter. Jeg tror han tolker tidens verdikonservative tegn.

Og igjen er dette fattige, opiumsdyrkende fjellandet Afghanistan i fokus. Hva er rett? Å forsvare seg mot terror ved å drepe terrorister? Å slåss for det gode mot store deler av folket? Eller å toe sine hender og overlate afghanerne til sine krigsherrer og talibaner? Dette er etiske spørsmål med vanskelige svar.

Stein Tønnesson er historiker og fredsforsker tilknyttet Institutt for fredsforskning (Prio), Interesseområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, Øst-Asias relative fred siden 1979, konflikter i Sørøst-Asia, trekantforholdet EU-Kina-USA

Publisert 16. oktober 2009